

Fiskekulturen

Helga Wara

3AAB, Vadsø vgs.

Innhold

Innledning	3
Metode	5
Resultater, 46- år	6
Resultater, 30-45 år	8
Resultater, 16-30 år	10
Resultater, 0-15 år	12
Hva viser resultatene?	14
Feilkilder	15
Konklusjon	16
Kilder	17
Foto	17
Vedlegg	18

Nordlandsbåter i Skallelv, ca. 1900.

Fiskekulturen

© Helga Wara
3AAB Vadsø vgs.
2008

Innledning

Jeg er født og oppvokst i Finnmark. Familien min har båt, og på begge sider i familien min har det fra gammelt av vært sysselsetting i fiskerinæringen. Fra jeg var liten har jeg alltid elsket fiskelukt, fjærasteinene har vært min lekeplass.

Men mine jevnaldrende på skolen synes jeg er unormal. At jeg frivillig bruker min egen fritid på å være med på sjøen for å fiske med juksa er jeg alene om. Jeg er også alene om å ikke kunne påføre mascara blant jentene.

Enhver historiebok vil kunne fortelle om Finnmark som en fiskeriets bastion, der befolkningen levde og døde i takt med fisket og havets luner, men noe har skjedd. De hundre årene Norge har vært et selvstendig land har samfunnet sett enorme omveltninger, og samfunnsstrukturen har endret seg radikalt. Hvordan har dette påvirket fiskerikulturen i Finnmark? Er dagens ungdommer fullstendig likegyldige ovenfor det deres forfedre var avhengige av, eller er mine førsteinntrykk feilaktige? Hva vil de som er litt eldre kunne si om fiskerikulturen da de vokste opp og oppnådde voksen alder?

Hvis kulturen klarer seg, hvem er det da den lever igjennom? Vil det være blant kvinner eller menn?

Tradisjonelt var det bare mennene som dro ut på sjøen, men kvinnene hadde minst like viktige oppgaver relatert til fiske på land. Det var de som egnede linene, tilberedte fisken og som sørget for at fiskerne hadde skikkelig proviant på de lange reisene sine. Kvinner oppfattes også som mer kultubevisste enn menn. Er det de som tar hånd om det gamle?

Jeg har satt ut for å finne svar på disse spørsmålene armert med kulturintervju og spørreundersøkelser. Jeg vil finne ut:

Hva betød fiskerikulturen i Finnmark før, og hvilket ordforråd hadde man i tilknytning til den?

Hva betyr denne kulturen nå, og hvilke ord har overlevd?

Pensjonert båt. Går Finnmarks fiskekultur samme vei?

Liner opphengt på lineklaver.

Metode

I denne oppgaven har jeg brukt både spørreskjemaer (fast intervju) og åpne intervjuer med grunnlinje i noen enkle spørsmål relatert til fising. På denne måten var det lett å få inn besvarelser fra en stor gruppe personer samtidig og det ga veldig konkrete svar som kunne lagres og analyseres grundig og systematisk senere hen. Ved å bruke spørreskjemaer som testet ordforråd, samt ved å intervjuer mennesker fra Finnmark om deres forhold til fising og kultur knyttet til dette, ble de holdninger og kunnskaper som kom til uttrykk lette å bruke i forhold til problemstillingen.

Det er altså en rekke fordeler med disse arbeidsmetodene: Nøyaktig hvilke kunnskaper informantene hadde om de aktuelle ordene ble synlig, arbeidet kunne på en rask og effektiv måte utføres på store grupper mennesker og meninger om fiskerikulturen kunne utveksles. Men det er også svakheter med de metodene som er brukt. Når man som informant får utlevert et skjema med f.eks fiskeord, og blir bedt om å forklare hva disse betyr, vil det ikke alltid være stimulerende for de kunnskaper man *faktisk* har om de ulike ting tilknyttet fising når man sitter på en skolebenk eller et kontor og verken har de aktuelle gjenstandene, situasjonen gjenstandene er knyttet til. Ei heller et bilde av gjenstanden å forholde seg til. Det er også mulig at de informanter som har blitt spurt om kulturen tilknyttet fising har tilrettelagt sine svar i henhold til hva de trodde jeg som undersøger ønsket de skulle svare. De brukte metodene har, til tross for enkelte

feilkilder, vært en medgjørlig måte å samle inn info på og gitt et positivistisk resultat av god kvalitet.

Da arbeidet skulle begynne ble informantene delt inn i fire aldersgrupper: 0-15 år, 16-30 år, 30-45 år og 46 år og oppover. Disse aldersgruppene deler informantene inn i aldre som dekker barn som en gruppe, ungdom over pubertetsalder og folk i etableringsfasen som en gruppe, voksne som en gruppe og middelaldrende og eldre som en gruppe. Ettersom resultatene vil variere svært lite med få år, ses det som mer gunstig å samle de spurte i grupper som generelt sett dekker en hel livsperiode. De intervjuene som er skrevet ned i oppgaven er ikke hele det faktiske intervjuet som ble foretatt, men et resymé av det essensielle som har kommet fram under samtalene med de aktuelle informanter.

Under innsamlingen var det stort sett lett å finne de informanter jeg trengte, både barn, ungdom og eldre var svært samarbeidsvillige og glade for å bli spurt. Verre var det å få mennesker i voksen alder til å ville la seg intervjuer både med spørreskjemaer og om kultur. Å få informanter fra denne gruppen var en sann pine, og da ingen takket ja til et lengre intervju. Den eneste informanten jeg klarte å skaffe til veie for å representere denne gruppen var noe eldre, 52 år. Dette vil selvfølgelig påvirke resultatet av kulturintervjuet litt, men ikke i stor grad, da samfunnet ikke ville ha rukket å forandre seg allfor mye i forhold til det en 45-åring ville ha kunnet fortelle.

Resultater, 46- år

Informantene i denne gruppen er mennesker som vokste opp i Finnmark før og under moderniseringen av Norge. Da de var unge og/eller arbeidsføre var måten handelen var organisert på også annerledes. Det samme var måten arbeidsplassene i samfunnet var fordelt og teknologien som var tilgjengelig. Hvordan sto det til med fiskerikulturen i Finnmark da?

«Helga» (74) forteller:

Intervju med «Helga» (f. 01.09.1934)

Jeg fisker ikke lengre nå, men da jeg var ung var fiskingen både yrke og matauk. Å være fisker var jo et heltidsyrke, og det var mange som var engasjert med dette. Selv jobbet jeg på fiskebruk, så om jeg ikke fisket selv hadde jeg likevel nok å gjøre med fisk!

Fisking for meg har mesteparten av livet vært noe som har vært en selvfølgelighet. At fiskerne dro ut og leverte fangsten videre til foredlingsanleggene på kaia var helt dagligdags, og ikke noe en tenkte over. Likeså var det med fisken. På den tid visste man ikke at fiskebestandene kunne ødelegges, men senere erfaringer har jo vist at det er langt fra sannheten. Uavhengig av dette var fisk en innvevd del av folks hverdag. For uavhengig av om man var fisker, jobbet med fiskeri eller var sysselsatt med andre yrker, så var det fisk man satte på middagsbordet.

For meg betyr fisk den daglige kost. Fisk var den billigste maten, og dessuten den maten vi var selvberget med her oppe. Det var fisk

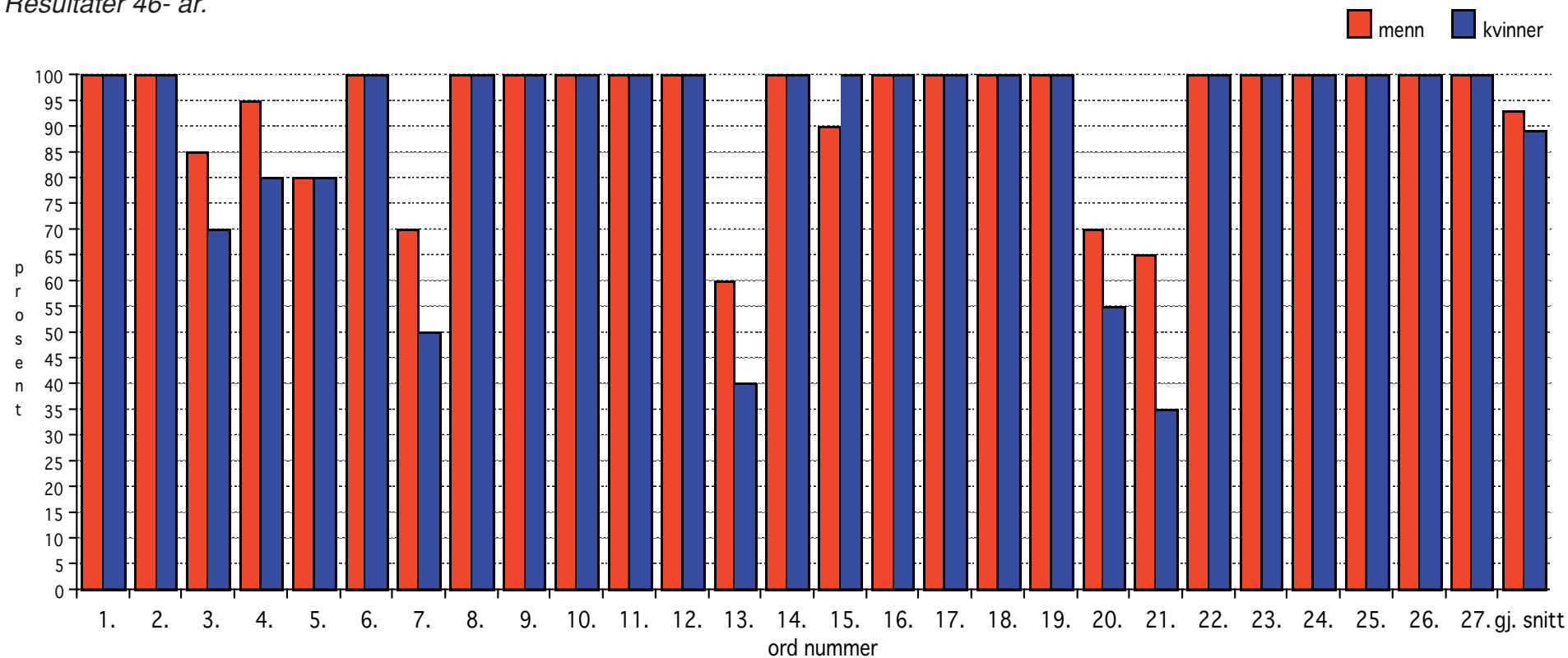
på ukedagene, men ikke bare da. På juleaften da jeg var barn var det bare hyseball som gjaldt!

Vi varierte så godt vi kunne med fisken, og utnyttet både filet, mage, lever og rogn. Jeg husker ennå komperutene vi pleide å ha til middag, det var rognpannekaker.

Fisk var noe vi alle hadde kjent og kjært da jeg var liten, men nå er det annerledes. Det er jo så mye annet tilgjengelig nå, så det er jo ingen som vil ha fisk hver dag lengre når det uansett finnes så mye annet å få tak i. Så naturlig nok fisker vi jo ikke så mye i dag.

Men jeg føler at noe av grunnen til at vi finnmarkinger ikke fisker så mye nå ligger utenfor oss selv. Det er jo ikke lengre «lønnsomt» å holde på slik som man har gjort siden arilds tid, og nå fiskes det altfor mye med fabrikktrålere som frakter fisken vekk fra Finnmark. Jeg, som gammel finnmarking og som person generelt, synes dette er altfor sørgelig.

Resultater 46- år.

Kommentar til resultatet

Det er altså et høyt gjennomsnittstall blandt de spurte i denne gruppen av informanter. De ordene som er mindre representert er gjerne ord som er betegnende for et redskap som ikke alltid var av største nødvendighet.

Det var ikke alltid nødvendig med et gangspell, en hengesule, fiskepik eller skimmel. Båtene kunne ofte skyves enkelt opp på land

av fiskerne, fisken kunne henges på hjellene uten en egen krok, og i stedet for skimmel, kunne man bruke f. eks en åre for å jage fisken inn i garnene. Levermål var også noe som var vanligere å bruke når man kokte store mengder tran, og ikke nødvendig når tran ble laget til husholdningen. Gjennomsnittet er ganske jevnt, men mennene har et lite forsprang, kanskje fordi det var mennene som jobbet ute på havet og derfor hadde kontakt med flesteparten av redskapene.

Resultater, 30-45 år

I denne gruppen finner man den delen av befolkningen som fungerer som mellomledd mellom de gamle og de som vokser opp i dag. Det er i denne aldersgruppen barneforeldrene er, hvordan står det til med ordforrådet til de som skal lære opp neste generasjon? Menneskene i denne gruppen har sett Norge gå inn i oljealderen, og mange kan ennå huske et lokalsamfunn som var helt annerledes enn det de kjenner i dag. Hvilket forhold til fisk har de?

Jeg intervjuer «Stein» (52):

Intervju med «Stein» (f. 03.01.1956):

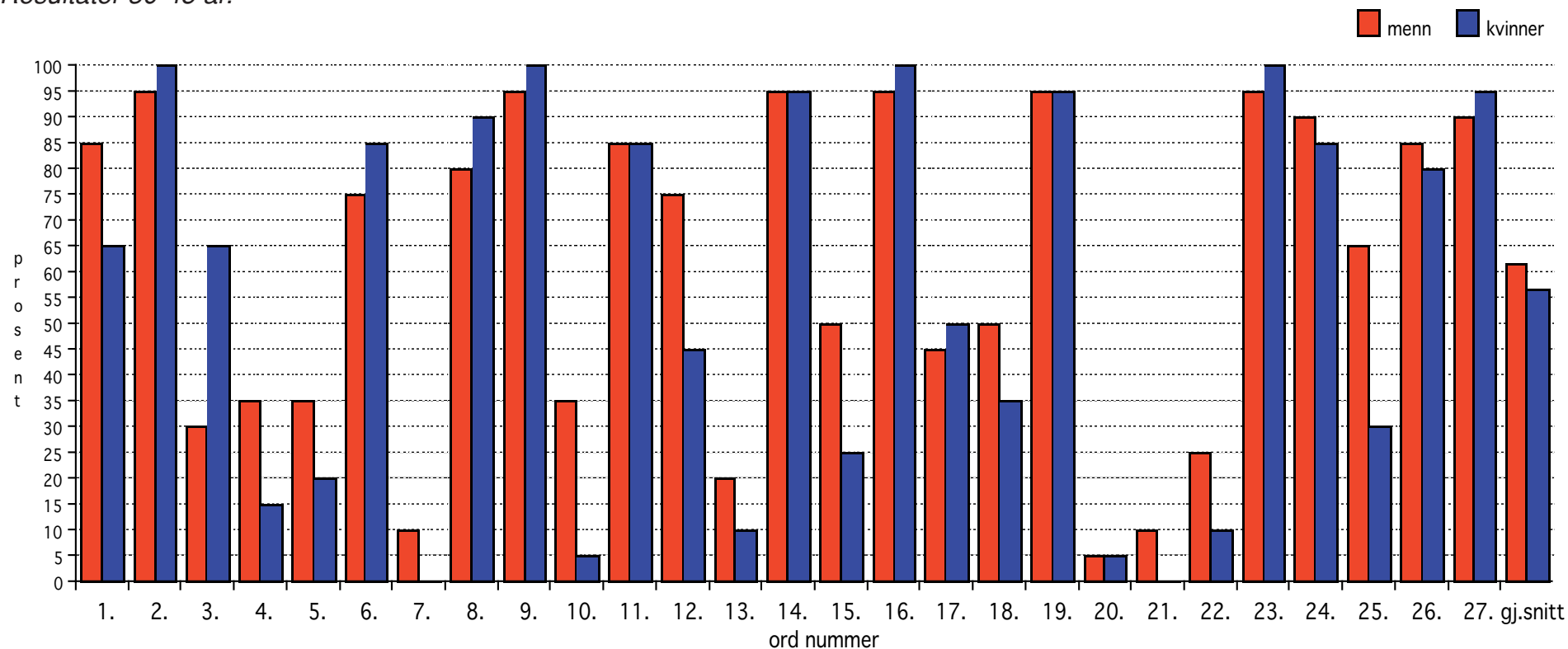
I gjennomsnitt kan du vel si at jeg fisker rundt ti ganger i året, og da både på sjøen, i elva og innsjøer. Jeg har båt, men får ikke brukt den så ofte, jeg jobber på kontor og båten er på hytta. Fisking betyr veldig mye for meg. Det er en av de tingene jeg alltid ser fram til når det går mot vår og sommer. Men det er utelukkende en fritidsaktivitet. Det er veldig avslappende å fiske, og å få fisk er spennende og morsomt. For meg er fisk både matauk, hobby og en kilde til glede. Gleden over å dra på fisketur, gleden over å få fisken, og gleden over å ha selververvet mat på bordet.

Men det har ikke alltid vært slik. Hadde du lagt saltfisk foran meg da jeg var guttunge ville jeg ikke blitt glad! Men det var ikke sånn at vi barna ikke likte fisk den gangen. Det måtte bare være rett fisk!

Å fiske var en av de tingene vi elsket å gjøre som barn. Heldigvis er det noen ting man aldri slutter å glede seg over.

Samfunnet her oppe var den gangen mye mer orientert om fiske. Men i og med at vi var et fiskerisamfunn i Finnmark, kom vi nederst på rangstigen i det norske hierarkiet, følte vi nå selv. Også hadde vi ikke den respekten for naturen som senere generasjoner har. Men det tar seg opp, jeg føler at i dag er det mer forståelse for den skatten vi har like utenfor stuevinduet. Det vokser jo flere og flere arbeidsplasser til innen turistnæringen, og nå virker det som om at alle får øynene opp for det rike fisket vi har her. Endelig kan også vi finnmarkinger være stolt over den kulturen vi har.

Resultater 30-45 år.

Kommentar til resultatet

Grafene viser en helt tydelig reduksjon i antall ord som ble gjenkjent av informantene. Gjennomsnittet viser at om lag halvparten av ordene ble gjenkjent av de spurte. De ordene som har klart seg godt er de basiske og/eller de som betegner gjenstander som fortsatt er i bruk innen fiskeri⁽¹⁾, dog ofte i en noe modernisert form. Det er interessant at en så utdatert ting som en fembøring er et av de best

representerte ordene av alle. Kanskje fordi det er en båt, ikke et enkelt redskap.

Vi ser at enkelte av ordene er ukjente for svært mange av informantene. Dette gjelder gjerne de ordene som også er svakest representert blandt den eldste gruppen.

⁽¹⁾ www.godfisk.no/tema/fiskeleksikon/vis+leksikon?key=1491, oktober 2008

Resultater, 16-30 år

Mennesker mellom 16 og 30 år har lagt bak seg barndom og puberteten. Mange av dem er også fullt voksne og etablerer seg både i arbeid og privat. Informantene i denne gruppen har vokst opp i det moderne Norge, med alt av internasjonale varer og ny teknologi tilgjengelig. Som ung i dag får man kulturelle impulser fra hele verden, hvordan går det da med Finnmarks egen kultur? Det er denne delen av befolkningen som snart skal gi videre kunnskap og språk. Hva har de å levere? «Harald» (22) deler litt av sin erfaring om fisk og fiske:

Intervju med «Harald» (f.05.02.1986):

Tja, så langt i år har jeg vel fisket to ganger. Da var jeg på hytta og fisket i sjøen. Jeg synes ikke det er noen vits i å gå i flere timer for å komme til et myggbefengt vann og ikke få fisk. Havet er lett tilgjengelig, og den fisken som er der er mye større enn på innlandet. Å fiske er ikke en så stor del av min hverdag. Men det er utrolig artig å være sammen med kamerater på hytta, drikke øl og tenne bål mens vi fisker. Da kan man grille fisken etterpå mens man prater om stort og smått.

Fisk er jo en fascinerende type dyr, så totalt forskjellig fra landdyrene. Men man får jo aldri sett dem skikkelig i sitt naturlige miljø. Det eneste vi mennesker ser av dem er jo når de kommer opp av vannet og blir drept.

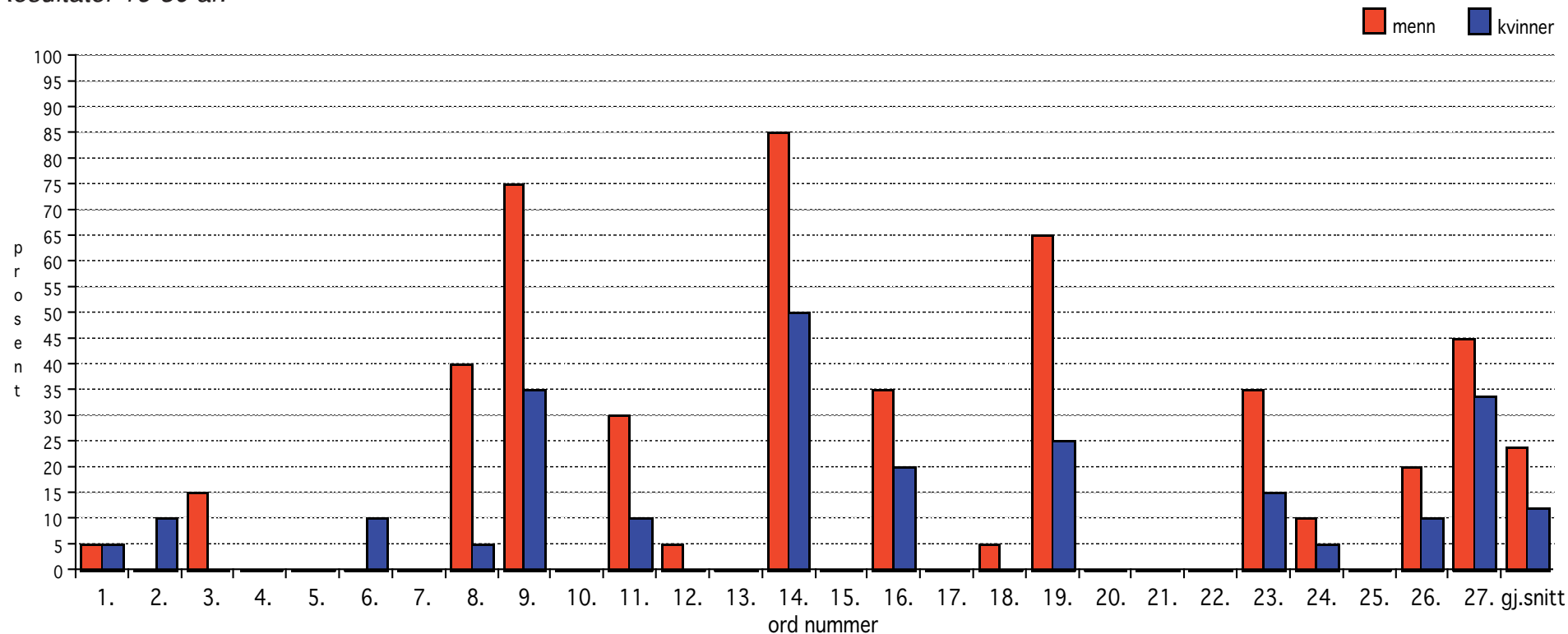
Litt synd egentlig, for fisk er visstnok ganske elegante når de er i

sitt rette element. Da jeg var liten likte jeg fisk veldig godt som dyr. Men det var kanskje fordi jeg fisket mer da. Familien har båt, og før pleide vi å ro ut på sjøen og fiske med juksarull. Det ble alltid mye kaos når det kom mye fisk inn i båten, og vi barna ble elleville. Så satt foreldrene mine oppe til langt på natt og filéerte etterpå.

Da jeg kom opp i tenårene begynte jeg å synes fiske var teit. Man ble jo alltid så full av fiskeslo og møkk, det var kaldt og det luktet fisk i hele huset etterpå. Du kan nok si at jeg til slutt fikk nok av fisk i det hele tatt. I mange år ville jeg heller ha brødsriver til middag mens resten av familien hadde fisk. Det er bare i det siste året at jeg har begynt å fiske igjen, men bare med fiskestang fra fjærekanten.

Jeg tror det er mindre fiske enn før. Folk har jo andre jobber nå, og de har det altfor travelt til å ta seg tid til å fiske på fritiden. Det er nok heller ikke lett å være fisker lengre. Man hører jo stadig om fiskebruk som blir lagt ned og produksjonen flyttet til utlandet. Kanskje det forandrer seg tilbake til det gamle en dag? Den som lever får se.

Resultater 16-30 år.

Kommentar til resultatet

Med denne gruppen har ordforrådet for alvor begynt å forringes! Det er noen ord som fortsatt holder stand, men på statistikken over jentenes ordforråd er det ingen ord som har blitt gjenkjent av over femti prosent av de spurte.

Det er markante forskjeller mellom kjønnene i guttenes favør, men det er likevel mange ord som viste seg å være helt ukjente for alle som deltok i undersøkelsen. Det er heller ingen ord som ble

gjenkjent av alle de spurte innen et kjønn. De ordene som kommer best ut av det er ordene juksa og line, de er absolutt de mest basiske ordene innen undersøkelsen, de er de ordene som blir hyppigst nevnt i media fordi det er gjenstander som fiskere bruker også i dag. Men det er ikke lengre mange ungdommer som blir med på sjøfiske for å kunne lære flere enn disse ordene. De kommer utenfor ungdommenes hverdag, og blir derfor glemt.

Resultater, 0-15 år

Informantene i gruppen er barn i lærealder. Hvor mange ord de spurte vil kunne er ikke nødvendigvis alle de ordene personene vil kunne i løpet av sitt liv. Men har de noen kunnskap i det hele tatt, eller er Finnmarks fiskerikultur noe personene i testgruppen anser som foreldet? Prøver de foresatte å lære barna sine om deres opphav ved å ta dem med på fiske? «Marianne» (11) kan utdype hva hun som finnmarksjente synes om fisk og fiske:

Intervju med «Marianne» (f.19.03.1997)

Jeg fisker rundt fem ganger i året. En gang var jeg med skolen og fisket i et vann, men jeg fisker helst i sjøen.

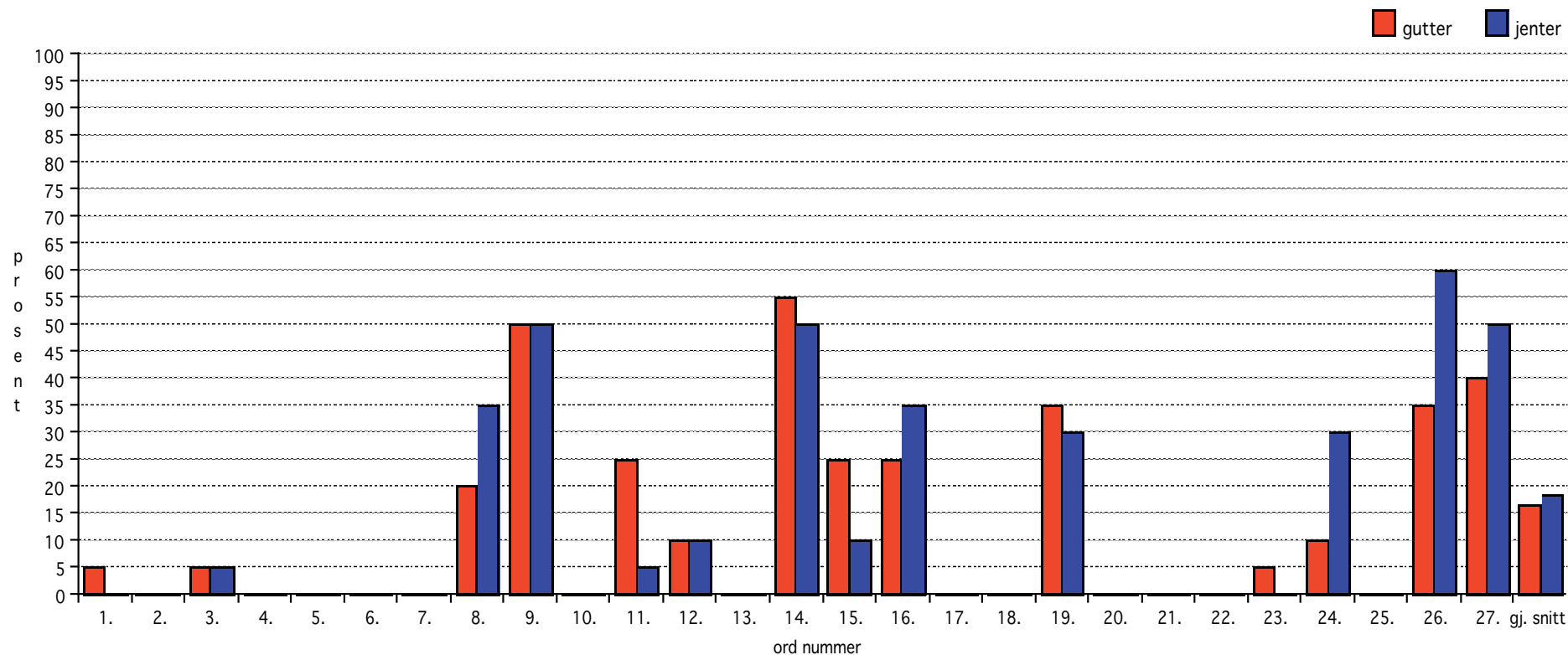
Det er bare fiskestang jeg bruker når jeg fisker, og båt har jeg aldri fisket fra. Jeg fisker oftest når jeg er på hytta, det er der man får fisk. Det er morsomt å fiske, man får nye ting å prate med hverandre om, og det er en spennende ting å gjøre sammen med venner. Men det er vanskelig å komme seg til fiskeplassene, så det er ikke alltid lett å få vennene mine dit. Noe av det beste med å fiske er allikevel å få fisk. Kjenne at det plutselig rykker til når det napper og kjenne hvordan fisken spreller vilt når den dras inn på land. Men jeg synes litt synd på den akkurat når man må ta livet av den.

Etter at fisketuren er over bryr jeg meg ikke så mye om fangsten, den er det de voksne som tar seg av. Det var en gang vi hadde fått en haug med småflyndrer etter en tur, og faren min stekte dem til middag! Jeg ville ikke smake, er ikke spesielt glad i fisk. Jeg likte det

da jeg var liten, men det var bare fordi jeg satte så mye grillkrydder på den at det smakte pottes frites. På skolen er det aldri snakk om fiske, det er ikke så mange som tør snakke om noe annet enn kjendiser og gutter. Det har ikke alltid vært slik. I 3.-4. klasse var det nesten bestandig noen som skulle skryte av den fisken de hadde fått i storefri. Jeg ville aldri høre på, syntes fiske var kjedelig.

Det var sikkert de voksne som sa til barna sine at de skulle skryte av fisken når de kom på skolen. Voksne folk prater alltid så mye om fisk. De krangler om fiske på nyhetene, faren min maser om at jeg må spise fisk fordi det er sunt, og det er kjempemange turister som kommer hit for å fiske på sommeren. Det blir av og til litt for mye for en lokal jente som meg.

Resultater 0-15 år.

Kommentar til resultatet

Barna har, naturlig nok, de dårligste resultatene. De fleste ordene er enten glemt eller labert representert. Det er bare de mest basiske ordene som blir noenlunde gjenkjent blant informantene. Resultatene må likevel tas med en klype salt, ettersom mange av de spurte er i uforsvarlig alder til å kunne være med på fiske. Mange av de ordene som har kommet bedre ut er da også ord som er betegnende for fiskerirelaterte ting som ofte befinner seg på land.

Det er ikke nevneverdige forskjeller mellom kjønnene, men jentene har et litt høyere gjennomsnitt enn guttene. På enkelte ord er denne forskjellen ganske markant, og det er bare blant jentene at over 60 prosent av de spurte gjenkjente et ord. Dette ordet (ufisk) er også et ord som er nært knyttet til kjøkken- og hushold⁽²⁾.

⁽²⁾www.aperitif.no/aperitif/index.db2?id=5902, oktober 2008

Hva viser resultatene?

De resultatene som blir framlagt i oppgaven gir entydige tegn på en kultur som mister sin posisjon. Gjennom intervjuene med informanter i ulike aldre blir fiskerikulturens overgang fra å være helt essensiell for lokalbefolkningen til å være en mulighet for rekreasjon og sosialt samvær på fritiden brakt på det rene. Det har på landsbasis vært en kraftig reduksjon i andelen av befolkningen som er sysselsatt i fiskerinæringen⁽³⁾, og denne trenden gjelder også for Finnmark⁽⁴⁾. I tillegg til nedgangen i fiskerinæringen, har det siden begynnelsen av forrige århundre skjedd en kraftig modernisering av fiskefartøy og -redskaper. Moderniseringen fører til at mange av de tradisjonsrike fangstmetodene og redskapene knyttet til dem blir fullstendig foreldet i den grad at de nå blir stilt ut på de lokale muséer!

De nevnte faktorene ovenfor er sannsynligvis to av de aller viktigste årsakene til at resultatene av spørreundersøkelsen ble som de ble. Nedover i generasjonene kommer fiskerikulturens tap av terreng også til syne gjennom svinn i ordforråd tilknyttet tradisjonelt fiskeri. Fra å kunne 93,14 prosent av ordene blandt mannlige informanter i den eldste gruppen har det sunket til et gjennomsnitt på 16,5 prosent i den yngste. Tilsvarende er fallet fra 89,25 prosent til 18,5 prosent hos de kvinnelige informantene.

Det er, tidvise, markante forskjeller mellom kjønnene i mennenes favør. Dette stemmer godt overens med at fising fra gammelt av har vært et typisk «mannsyrke». Et overraskende trekk med resul-

tatene var for øvrig at fallet i ordforråd blandt de kvinnelige informantene nådde et bunnpunkt i aldersgruppen 16-30 år, før den negative veksten snudde og gjennomsnittet av de gjenkjente ordene begynte å stige i den yngste aldersgruppen.

Ved å lese av resultatene i undersøkelsene som er presentert i denne oppgaven, har det blitt avdekket hvilke ord relatert til den gamle fiskerikulturen i Finnmark som har overlevd de kolossale samfunnsomveltningene dette fylket har opplevd det siste århundret. Det har også kommet fram at kulturen sitter sterkere i hos den mannlige del av Finnmarks befolkning.

Som bunnlinje kan man likevel si at resultatene føyer seg inn i en lang rekke av beviser for Finnmarks og Nord-Norges tap av særegen kultur.

Kavler.

⁽³⁾www.fiskeridirektoratet.no/fiskeridir/fiskeri/statistikk/fiskere_fartoy_og_tillatelserer, oktober 2008

⁽⁴⁾www.lu.no/contant/view/1950/198/, oktober 2008

Feilkilder

Som den første feilkilden som kan pekes på i forbindelse med de resultater som er presentert her, kan jeg begynne med å trekke fram er at det kun ble gjort dypere intervjuer om fiskerikultur med fire informanter. Hadde det blitt gjort flere intervjuer av denne typen, ville et mer nyansert bilde av befolkningens forhold til fisk og fiske kommet frem. I de framlagte resultatene er det hovedsakelig delt ut spørreskjemaer og foretatt intervjuer med personer fra Øst-Finnmark. For å få et nøyaktig bilde av befolkningens forhold til fisk og fiske, ville det vært nødvendig med intervjuer i Vest-Finnmark, og muligens indre Finnmark (disse områdene har tradisjonelt ikke levd av fiske, og har derfor ikke den samme kulturen på dette feltet).

Blandt informantene i den yngste gruppen var det overvekt av mennesker i alderen 13-14 år. Å intervjuere flere yngre personer enn dette ville gitt et annet utslag, men også presentert nye problemer ettersom barn under en viss alder ikke vil klare å forstå spørsmålene, og/eller vil være for små til å kunne delta i aktiviteter relatert til fiske.

Spørreskjemaet hadde ikke vedlagte bilder. Når ordene tas vekk fra den gjenstanden de hører til blir de mer fremmede. At informantene ikke befant seg i det miljøet eller den situasjonen der gjenstandene hører til, vil også kunne ha hatt en innvirkning på resultatet.

Det ville gitt et mer nyansert resultat dersom det hadde blitt innført en femte gruppe som omfattet mennesker i alderen 46-60 år. Disse menneskene er ikke pensjonister, men er i overgangsalderen. Deres resultater kunne fungert som et mellomledd mellom pensjonistene og informanter i alderen 30-45 år.

Fisk henges på hjell med hengesule. Kjøllefjord på 1950-tallet.

Konklusjon

Vel, hva kan man si? Gjennom de undersøkelser som er gjort og de intervjuer som er foretatt har det kommet fram at fiskeriet, som var den store bærebjelken i Finnmarks kultur har mistet sin fram-tredende posisjon i befolkningen på under hundre år, og blitt redusert til en hobby på lik linje med det fiskeing er i resten av landet.

Da kulturen var på sitt høydepunkt, var det et særdeles rikt ordforråd knyttet til begreper og gjenstander i fisket. At Finnmark har vært dominert av å være et flerkulturelt samfunn i flere hundre år⁽⁵⁾, bidro til en ytterligere varisjon i ordbruk. Når kulturen har mistet sin særstilling og Finnmarks befolkning har gått over til å være syssel-satte i andre næringer, har dette ordforrådet gradvis blitt mindre nedover i generasjonsleddene. Best har ordene klart seg blant den mannlige befolkningen, kanskje fordi fiskeing er en gammel oppgave tillagt menn.

Men hvorfor kan kvinner i slutten av tenårene og i etableringsfasen færre ord enn småjenter? Er det på grunn av sjenanse over å skulle kunne noe om en levemåte som ikke er «in»? Vil trenden med det nedgående ordforrådet fortsette å gå nedover, eller vil interessen for eget opphav og kulturarv føre til at finnmarkinger verdsetter egen kultur mer? Svarene på de spørsmålene får vi finne en annen gang.

Fiskebåter i Vadsø.

⁽⁵⁾H. Haagenrup: «Finnmarksmat», s.111, 2007

Kilder

Vadsø museum -Ruija kvenmuseum. 2003: «*Historiske fiskeredskaper*», PDF-fil over museumsutstillingen
Moe, Nils Harald. 2001: «*Tradisjonsmat fra nord*», Victus forlag, Tromsø
Haagenrud, Hans. 2007: «*Finnmarksmat*», Trane forlag, Vadsø
Unstad, Inger Helen. 1992: «*Bygget form langs den nord-norske kyst*», institutt for arkitekturhistorie, NTH, Trondheim
www.godfisk.no, oktober 2008
www.aperitif.no, oktober 2008
www.fiskeridir.no, oktober 2008
www.lu.no, oktober 2008
www.arctandria.no, oktober 2008
www.norsk-sjofartsmuseum.no, oktober 2008

Foto:

Omslagside, 3, 4, 14, 16 Helga Wara.
Side 2 Thomas F.W. Barth. Arkiv: Finmarksbiblioteket
Side 15 Elisabeth Meyer. Arkiv: Finmarksbiblioteket

Vedlegg

Nedenfor følger de spørsmål som dannet grunnrammen for kulturintervjuene, samt spørreundersøkelsen om ordforråd relatert til fisk og fiskeri (svarene står oppgitt i parentes)

Kulturintervju:

- Hva er din fødselsdato?
- Kommer du fra Finnmark?
- Hvor ofte fisker du? Hvor fisker du da?
- Hva betyr det å fiske for deg?
- Hva betyr fisk for deg?
- Har ditt forhold til fisk vært annerledes før?
- Hvordan føler du at samfunnet forholder seg til fiskeri og fising?

Undersøkelse i ordforråd

Hvilket kjønn er du?

Hvor gammel er du?

Er du født/oppvokst i Finnmark?

Hva betyr disse ordene?

1. Båtshake (lang stokk med endebeslag som ender i en krok, redskap som ble brukt til å trekke båten til kai, fiske ting opp av vannet o.l)
2. Fembøring (Nordlandsbåt med 4-6 årepar, råseilrigget⁽⁵⁾)
3. Fiskepik (trekjepp med jernspiss ytterst. Brukt til å kaste fisk opp på kaia fra båten)
4. Gangspell (konstruksjon for å trekke båten manuelt opp fra vannkanten)
5. Garnile (tauverk festet til garnet, brukes som en heiseanordning for garn)
6. Hail (overtro knyttet til fiske, spesielt til kveitefisket)
7. Hengesule (lang stav med halvmåneformet sluttstykke, brukes for å henge fisk til tørk på hjellene)
8. Hjell (trekonstruksjon til bruk for å tørke fisk eller garn, det skilles mellom pyramidehjeller, flathjeller og garnhjeller)
9. Juksa (fangstredskap med flere kroker montert på et hjul, drevet med håndkraft eller maskinelt)
10. Kavle (flyteanordning på garn støpt i glass)
11. Klepp (også kalt huk, trekjepp med en stor krok i enden. Brukes til å hugge større fisk i hodet for å få de inn i båten)
12. Landmann (eldre fisker som gjør båten i stand og tar imot fisken for de som er ute på sjøen)
13. Levermål (tønne brukt til å måle opp lever før trankoking, tar 25l)
14. Line (fangstredskap. Består av et langt fiskesnøre med flere egnede kroker (kroker med agn) som settes i havet og får stå over natten)
15. Lineklave (utseendemessig ligner den på en enorm kleshenger, brukes for å henge lina til tørk når linefisket er over)

⁽⁵⁾N.H. Moe, «Tradisjonsmat fra nord», s.228, 2001

16. Linestamp (stor tretønne til å legge den ferdig egnede lina i før fisket (kan i nyere tid også være i plast))
17. Makketid (tid på året da det ikke kan henges tørrfisk fordi fluene legger egg i fisken)
18. Mea (landemerker sett fra sjøen, brukes for å lokalisere fiskegrunner)
19. Naust (lite hus for oppbevaring av båter og fiskeredskaper)
20. Rav (strimler av tørket kveitefett)
21. Skimmel (anordning til å jage fisk inn i not)
22. Skjellplog (redskap til oppsamling av skjell, slepes langs bunnen etter båten)
23. Skrei (gytemoden torsk fra Barentshavet, sesong i januar-april)
24. Skårunge (gutt som er med på fiske for første gang)
25. Staur (her: stokk med kavler og merkeflagg som ble brukt for å finne lina)
26. Ufisk (fisk som tradisjonelt ikke har vært ansett som menneskeføde)
27. Øsekar (skyffel til å øse vann ut av båten)